

H. H. Kuyper, een zoon van Abraham Kuyper; wij wezen er in ons vorige deel al op dat hij zich tot een voor de overige protestantse kerkgenootschappen onaanvaardbare figuur maakte door zijn houding met betrekking tot het eerste kerkelijke protest tegen de Jodenvervolging (oktober '40). Als vertegenwoordiger der Gereformeerde Kerken in het Convent der Kerken werd hij toen, z.g. op grond van hardhorendheid, door mr. J. Donner vervangen; die hardhorendheid verhinderde overigens niet dat Kuyper lid en voorzitter bleef van het genoemde college. Uit die functies werd hij eerst in december '41 op eigen verzoek ontheven: hij kon zich in het geheel niet meer verenigen met het beleid dat de Gereformeerde Kerken jegens de bezetter waren gaan voeren. Dat beleid was dus in eerste instantie een zaak van het college van deputaten, uiteraard in overleg met het moderamen. Moderamen en deputaten waren samen in augustus '40 gemachtigd, 'beslissingen te nemen, wanneer er geen synode kan samenkomen.'¹

Gelijk reeds eerder vermeld: sloot een gereformeerde zich bij de NSB aan, dan viel hij onder kerkelijke tucht. In laatste instantie kon hij bijvoorbeeld van de avondmaalsviering uitgesloten worden, in eerste werd hij 'vermaand'; hij kreeg dan bezoek van enkele ouderlingen die onder zijn aandacht brachten dat de beginselen van de NSB door de Gereformeerde Kerken onver enigbaar verklaard waren met de geloofsbelijdenis. Dit leidde al in '40 tot moeilijkheden, 'talrijk waren de dreigementen van de kant der gecensureerden.'² 'Hier en daar ontstond enige aarzeling', aldus Delleman. 'Een enkele predikant vroeg zich af: dient er geen revisie te komen? Hebben wij ons wel gehouden aan artikel 30 van de Kerkenordering om op kerkelijke vergaderingen alleen kerkelijke zaken te behandelen?' Die aarzelingen werden door de Generale Synode met grote beslistheid afgewezen toen zij in maart '41 in Utrecht bijeenkwam. Zij keurde toen een herderlijk schrijven goed dat opgesteld werd naar aanleiding van een brief van de 'Lunterse Kring' – vermoedelijk dezelfde brief, die eind augustus '40 tot het hervormde college 'Kerkelijk Overleg' gericht was. Het gereformeerde herderlijk schrijven³ verwierp de totalitaire staat, bestreed dat 'elke macht' (de Duitse bijvoorbeeld) 'als bevoegdheid en als recht moet worden verstaan', en sprak zich ook uit over rassensele en antisemitisme:

'In onze tijd wordt met steeds meer klem de gedachte voorgestaan, dat niet de verhouding tot Gods Naam, maar de verbondenheid aan een bepaald volk of ras de betekenis van iemands leven bepaalt en de grote scheidslijn vormt tussen de mensen.

¹ Gereformeerde Kerken in Nederland: *Acta van de voortgezette Generale Synode 1940-1943*, p. 28. ² Delleman: *Opdat wij niet vergeten*, p. 67. ³ Tekst: a.v., p. 512-15.